

**АРЗИШ ВА АҲАМИЯТИ
ТАРҶУМАҲОИ ЁЗБЕКӢИ АШӢОРИ
ҲОФИЗ**

Қаюмова Феруза Абдувоитовна, н.и.ф.
дотсенти кафедраи адабиёти классикии
тоҷики МДТ “ДДХ ба номи акад.Б. Гафуров”
(Тоҷикистон, Хуҷанд)

**ЦЕННОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ
УЗБЕКСКИХ ПЕРЕВОДОВ СТИХОВ
ХАФИЗА**

Каюмова Феруза Абдувоитовна, к.ф.н., доцент
кафедры таджикской классической
литературы ГОУ «Худжандский
государственный университет имени акад.
Б.Гафурова» (Таджикистан, Худжанд)

**THE VALUE AND SIGNIFICANCE OF
UZBEK TRANSLATIONS OF HAFEZ'S
POETRY**

Kayumova Feruza Abduvoyitovna, Candidate of
Philological Sciences, Associate Professor of the
Department of Tajik Classical Literature, SEI
“KhSU named after acad. B. Gafurov” (Tajikistan,
Khujaand) **E-mail:** simin36@mail.ru

Калидвожаҳо: матни аслӣ, тарҷума, таъсир, равобиту адабӣ, таъсири шоирони классикии тоҷику форс ба шоирони ўзбек, ғазалиёти Ҳофизӣ Шерозӣ, мутарҷимони ашъори Ҳофиз, вазн, қофия ва радиф, арзиши тарҷумаҳои ўзбекии ашъори Ҳофиз, таҳлили қиёсии тарҷумаҳо бо асл.

Мақолаи мазкур ба баррасии тарҷумаҳои ўзбекии ашъори Ҳофизӣ Шерозӣ, мақоми шоир дар адабиёти ўзбек, таваҷҷуҳи мутарҷимони ўзбекзабон ба ашъори Ҳофиз, мавҷудияти якҷанд вариантҳои тарҷумаи ўзбекии ғазалиёти Ҳофиз ва арзиши ва аҳамияти адабии онҳо, таҳлили қиёсии онҳо бо матни аслӣ баҳишда мешавад. Таъкид мегардад, ки Ҳофизӣ Шерозӣ дар баробари дар мақоми бузург доштан дар адабиёти классикии тоҷик ба адабиёти туркизабон низ таъсири самарабахше расонидааст. Дар натиҷа суханварони зиёди туркизӯй низ аз Ҳофиз таъсир пазируфтанд, ба ӯ пайравӣ карданд ва ба ғазалҳои татаббуъҳо бастанд. Ҳамчунин қиёсии мутарҷимони зиёди муосири ўзбек Хуришд, Муинзода, Чустий, Васфий, Шоислом Шомухамедов, Ҷуманиёз Ҷабборов, Эркин Воҳидов, М. Кенжабек дар тарҷумаи ўзбекии ғазалҳои Ҳофизӣ Шерозӣ таҳлил ва баррасӣ гардида, ба сифати беҳтарин намунаҳо тарҷумаҳои Хуришд, Чустий, А. Суюн, Ш. Шомухамедов, М. Шайхзода ва дигарон муаррифӣ мегардад.

Ключевые слова: оригинальный текст, перевод, влияние, литературные связи, влияние таджикско-персидских классических поэтов на узбекских поэтов, газели Хафиза Ширази, переводчики стихов Хафиза, метр, рифма и редиф, ценность узбекских переводов стихов Хафиза, сравнительный анализ переводов с оригиналом.

Данная статья посвящена рассмотрению узбекских переводов стихов Хафиза Ширази, месту поэта в узбекской литературе, вниманию узбекскоязычных переводчиков к поэзии Хафиза, наличию нескольких вариантов узбекского перевода газелей Хафиза, их ценности и литературному значению, сравнительному анализу их с оригинальным текстом. Подчеркивается, что Хафиз Ширази, наряду с тем, что занимает великое место в таджикской классической литературе, оказал плодотворное влияние и на тюркоязычную литературу. В результате многие тюркоязычные поэты также находились под влиянием Хафиза, подражали ему и писали татаббу (ответы) на его газели. Также анализируются и рассматриваются усилия многих современных узбекских переводчиков, таких как Хуришд, Муинзода, Чустий, Васфий, Шоислом Шомухамедов, Жуманиёз Жабборов, Эркин Вохидов, М. Кенжабек, О в узбекском переводе газелей Хафиза Ширази, и в качестве лучших образцов представлены переводы Хуришеда, Чустия, А. Суюна, Ш. Шомухамедова, М. Шайхзода и других.

Keywords: original text, translation, influence, literary relations, the influence of classical Tajik-Persian poets on Uzbek poets, ghazals of Hafez Shirazi, translators of Hafez's poetry, meter, rhyme and

radif, the value of Uzbek translations of Hafez's poetry, comparative analysis of translations with the original.

The article dwells on the consideration of Uzbek translations of Hafez Shirazi's poetry, the poet's status in Uzbek literature, Uzbek-speaking translators' attention to Hafez's poetry, the existence of several variants of the Uzbek translation of Hafez's ghazals and their value and literary significance; their comparative analysis with the original text being taken into account as well. It is emphasized that Hafez Shirazi, alongside with holding a great position in classical Tajik literature, also had a fruitful influence on Turkic-language literature. As a result, many Turkic-speaking poets were also influenced by Hafez imitated him, and wrote tatabbu' (poetic responses) to his ghazals. Many modern Uzbek translators's efforts such as Khurshid, Muinzoda, Chustiy, Vasfiy, Shoislom Shomukhamedov, Jumaniyoz Jabborov, Erkin Vohidov, M. Kenjabek in the Uzbek translation of Hafez Shirazi's ghazals are also analyzed and considered, and the translations of Khurshid, Chustiy, A. Suyun, Sh. Shomukhamedov, M. Shaykhzoda, and others are presented as the best examples.

Мусаллам аст, ки дар рушд ва такомули алоқаҳои адабиву фарҳангӣ муҳимтарин рисолатро мутарҷимон анҷом медиҳанд. Зеро маҳз ба туфайли тарҷума мардуми олам аз таъриху фарҳанг, дастовардҳои зеҳнӣ, ормону ғояҳои неки инсонии якдигар огоҳ мегарданд ва ба адабиёту фарҳанги ҳамдигар роҳ меёбанд. Аз ин рӯ, тарҷумаро “пули тиллоӣ байни дилҳо” меноманд, ки воқеан, дуруст аст. Дар ин мақола доир ба кори баъзе аз мутарҷимони ўзбек, ки даст ба тарҷумаи ашъори Лисонулғайб Ҳофизӣ Шерозӣ заданд, изҳори андеша менамоем, ҳамчунин то қадри имкон аз ҳусну қубҳи кори эшон. Мавзуи баҳси мо, асосан, атрофи тарҷумаи ғазалҳои шоир сурут мегирад.

Бояд зикр намуд, ки дар қисмати зиёди эҷодиёти шоирони классикии ўзбек таъсири пурсамари ашъори намояндагони забардасти форсу-тоҷик Рӯдакӣ, Фирдавӣ, Румӣ, Саъдӣ, Ҳофиз, Ҷомӣ, Камол ва дигаронро метавон дид. Ҳамчунин дар адабиёти муосири ўзбек низ таваҷҷӯҳ ба ашъори классикони тоҷик афзун буда, масъалаи тарҷумаи ин осор хеле рушд намудааст. Ҳофизӣ Шерозӣ, ки дар адабиёти классикии тоҷик дорои мақом ва манзалати хос ва мактаби бузурги эҷодӣ аст, бо шахомату ғайбӣ ашъораш ба адабиёти туркизабон низ бетаъсир намондааст. Дар баробари шоирони форсизабон суҳанварони зиёди туркигӯй низ аз Ҳофиз таъсир пазируфтанд, ба ӯ пайравӣ карданд ва ба ғазалхояш татаббуъҳо бастанд. Аз ҷумла, Навоӣ, Абдураҳим Ҳофизӣ Хоразмӣ, Заҳриддин Бобур, Машраб, Нодира, Роқим, Гулҳанӣ, Комил, Фурқат, Писандӣ, Юсуф Сарёмӣ, Махмур ва аз ашъори Ҳофиз баҳра бардоштанду ба ӯ иродатмандона пайравӣ намуданд, ки ин мавзӯ ва баҳси алоҳида мебошад [2, с. 456].

Ҳамчунин кӯшишҳои мутарҷимони зиёди муосири ўзбекро дар тарҷумаи ўзбекии ғазалҳои Ҳофизӣ Шерозӣ мебинем, аз ҷумла, донандагони ҳуби адабиёти форсӣ-тоҷикӣ Хуршид, Муинзода, Чустӣ, Васфӣ, Шоислом Шомухамедов, Ҷуманиёз Ҷабборов, Эркин Воҳидов, Мақсуд Шайхзода, Ҷамол Камол, Сирочиддин Саййид ва дигарон маҳсули ҳуби эҷодӣ дар ин самт доранд.

Шиносоӣ бо таҷрибаҳои тарҷумонии халқҳои гуногун ҳаминро нишон медиҳад, ки вақте асари баркамолу мураккаб ба муҳити адабии дигар ворид мешавад, аз фазилатҳои табиӣ худ маҳрум мегардад ё ки баръакс нисбат ба нусхаи асли мураккабтар мешавад. Комилов Н. тарҷумаи осори лирикӣ аз забони тоҷикӣ ба забони ўзбекӣ, махсусан, тарҷумаи ғазалро ҷараёни мураккаб шуморида, таъкид месозад, ки дар он бо нуктаҳои зерин бояд таваҷҷӯҳ намуд: а) нигоҳ доштани мазмун ва мундариҷа; б) инъикос намудани бадеияти асли, образ, санъатҳои бадеӣ; в) мушоҳидаи оҳанги ғазал; г) таваҷҷӯҳи ҷиддӣ ба вазн; ғ) дарёфти қофияи муносиб; д) инъикоси радиф [1, с. 45].

Вазн дар шеър классикӣ омили бисёр муҳим ба шумор меравад, ба ибораи дигар гӯем, тарозуи шеър аст. Вазн дар кушодани эҳсоси андешаҳои шоир, мақсади ӯ, дар устувор сохтани таъсир ва оҳанги шеър хидмат менамояд. Дар шеъри ўзбекӣ вазни арӯз, ҳифоӣ ва озод мавҷуд аст. Вазни арӯз ҳоси ашъори классикии тоҷикиву ўзбекӣ буда, аз ҷиҳати вусъати доираи баҳрҳо мураккабтар мебошад. Бояд зикр намуд, ки дар ҷараёни тарҷумаи осори лирикӣ аз забони тоҷикӣ ба забони ўзбекӣ риоя намудани вазни асли низ кори мушкил аст. Ҳарчанд вазни арӯз ҳоси адабиёти классикии ўзбек низ ҳаст, аммо вобаста ба табиати забон ва хусусияти овозии ҳар ду забон тафовути муайяне дар вазни арӯзи ҳар ду адабиёт мушоҳида мешавад. Аз ин рӯ, дар кори мутарҷимони ўзбек баъзе вижагиҳо, баъзе нозуқиҳои мавҷуд аст, ки риояи онҳо натиҷаи корро комил мегардонад.

Ҳофиз Шерозӣ дар аксарият баҳрҳои вазни арӯз маҳорати суҳанварии худро санҷидааст ва муваффақ ҳам шудааст. Ин ҷо масъалае бармеояд, ки оё тарҷумонҳои ўзбекии шеърӣ Ҳофиз дар ниғаҳдорӣ вазни ғазалҳои ӯ то чи андоза муваффақ шуданд? Чунки вазни шеърро инъикос намудан оҳанг, кайфият ва ҳиссиёти онро баён сохтан аст. Яъне шоирон дар интиҳоби вазн ба мазмун ва моҳияти ғазал, рӯҳият ва кайфияти қаҳрамони лирикӣ диққат медиҳанд, аз ин рӯ, то қадри имкон риоя кардани ин қоида дар тарҷума муҳим мебошад. Дар тарҷумаи ғазалҳои Ҳофиз низ мутарҷимон Хуршид, Чустӣ, Шоислом Шомӯҳаммедов, Эркин Воҳидов, Азим Суюн дар ин ҷода кӯшишҳо ва ҷустуҷӯҳои ҷиддӣ намудаанд. Эшон вазни ғазалҳоро ҳамчун омили асосӣ ва муҳим пазируфта, дар тарҷумаи ғазалҳо низ барои вазни аслиро нигоҳ доштан сайё намудаанд. Масалан, дар девони ба забони ўзбекӣ chop гардидаи Ҳофиз (дар соли 1958) аксарияти ғазалҳо дар баҳри ҳазаҷ омадаанд. Онҳо мисли нусхаи асли латиф ва мусиқияташон устувор аст. Гуфтан мумкин аст, ки мутарҷимон аз имконияти забони ўзбекӣ ва анъанаҳои ғазалнависӣ истифода намуда, маъноӣ поэтикӣ ғазалҳоро ба вазнаш мутобиқ сохтанд ва дар ин роҳ муваффақ ҳам шудаанд.

Баҳри ҳазаҷ яке аз вазнҳои хушоҳанг ва маъмули назми форсу тоҷик аст. Ғазали машҳури Ҳофиз “Агар он турки шерозӣ ба даст орад дили моро” низ дар баҳри ҳазаҷи мусаммани солим эҷод гардидааст:

*Агар он турки шерозӣ/ба даст орад/дили моро,
Ба холи ҳин/дуяш бахшам/Самарқанду/Бухоро [9, с. 43].*

{мафоилун/ мафоилун/ мафоилун/ мафоилун}

Тарҷумон Хуршед дар баргардони худ вазни аслиро нигоҳ медорад:

*Агар кўнглим/ни шод этса/ўшал Шероз эҷони,
Қаро холи/га бахи этгум/Самарқанду/Бухорони [12, с. 19].*

Ин ғазал аз ҷониби М. Шайхзода ва А. Суюн низ тарҷума гардида, дар тарҷумаи онҳо низ вазн риоя мешавад, вале тарҷумаи Хуршед аз ҳар ҷониб хубтару муваффақтар баромадааст. Барои муқоиса тарҷумаи онҳоро низ меорем:

Тарҷумаи Азим Суюн:

*Агар кўнглим/ни ололса/ўшал Шероз ҷони,
Қора холи/га бахи этгум/ Самарқанду/Бухорони [1, с. 54].*

Тарҷумаи Мақсуд Шайхзода:

*Дилимни сий/ласа шояд/ бу Шероз шаҳри эҷони,
Қора холи/га бергайман/Самарқанду/ Бухорони [1, с. 54].*

Ғазали “Даст аз талаб надорам, то коми ман барояд” –и шоир, ки дар баҳри мунсареҳи мусаммани солими маҳбуни мақшуф навишта шуда, оҳанги мусиқӣ ва шўх дорад:

*Даст аз талаб/надорам/то коми ман/барояд,
Ё тан расад/ба ҷонон/ ё ҷон зи тан/ барояд.
Бикишой тур/батамро/баъд аз вафо/ту бингар,
К-аз оташи/дарунам/дуд аз кафан/барояд [10, с. 218].*

Вазн дар тарҷумаи ўзбекиаш:

*Кўл тортмагум/ тилакдан/лутф этмагун/ча дилбар,
Ё ҷон кетар/танимдан/ё васл бўлур/муяссар.
Ўлгач очиб/мазорим,/боқғил ўлук/танимга,
Бағрим ёниб,/ кафандан/кўкка чиқар/ тутунлар [10, с. 63].*

Таҳлил ва муқоисаи мисолҳои овардашуда собит менамояд, ки дар тарҷумаи ин ғазалҳо на танҳо вазни шеър боқӣ мондааст, балки унсурҳои дигари он низ мисли қофияву радиф, мазмун, оҳанг ва ғайра низ моҳирона инъикос ёфтааст. Чунки танҳо ба вазн эътибор дода, дигар унсурҳои ғазалро аз таваҷҷўҳ дур сохтан тарҷумонро дар қори худ муваффақ намегардонад. Албатта, баъзе тарҷумаҳои ўзбекии шеърӣ Ҳофиз низ воҳеҷурад, ки дар онҳо вазни асли нигоҳ дошта нашудааст, аммо ин ҳел ҳолат ҳеле кам ба назар мерасад.

Шоир ва тарҷумон Хуршед кӯшиш ба харҷ медиҳад, то бо нигоҳ доштани вазну баҳри ғазалҳо ҳофизона баромадани тарҷумаҳояшро таъмин намояд. Дар тарҷумаҳои Чустӣ бошад, мазмуну образҳо хуб баён гардида, вазну оҳанги шеър камтар тағйир пазируфтааст.

Ғазали зеринро дар тарҷумаи Чустӣ мебинем, Ҳофиз менависад:

*Гул бе руҳи ёр хуш набошад,
Бе бода баҳор хуш набошад.
Тарфи чаману тавофи бўстон,
Бе лолаузор хуш набошад.
Рақсидани сарву ҳолати гул,
Бе савти ҳазор хуш набошад.
Боғу гулу мул хуш аст, лекин
Бе суҳбати ёр хуш набошад.
Ҳар нақш, ки дастӣ ақл бандад,
Бе нақшу нигор хуш набошад.
Бо ёри шакарлаби гуландом,
Бе бўсу канор хуш набошад.
Чон нақди муҳаққир аст Ҳофиз,
Аз баҳри нисор хуш набошад [10, с. 165].*

Тарҷумаи Чустӣ:

*Гул ҷамоли дилга ёқмас бенигор,
Завқи йўқдир бодасиз бўлса баҳор.
Баҳраси йўқ боғу бўстон сайрини,
Бўлмаса бир лола юзли гулизор.
Қилмаса булбул тараннум боғаро,
Сарву гул рақсида бўлмас эътибор.
Нозу неъмат, боғу гул яхши, вале-
Лаззати йўқ бўлмаса суҳбатда ёр.
Ёр юзидан ўзгаси манзур эмас,
Хушнӣ банд этгувчи ҳар суратки бор.
Гулбадан, лаъли шакар дилдор билан
Бўсасиз бўлса висол не завқи бор?
Қадри йўқ Ҳофиздаги чон нақдини,
Арзимас қилмоқ учун ёрга нисор [11, с. 45].*

Шоир тибқи мавзуи ғазал, ки хушҳолиро ифода менамояд, вазни ҳазаҷи мусаддаси мақсурро интиҳоб кардааст. Тарҷума бошад, дар баҳри рамали мусаддаси маҳзуф эҷод шудааст, аз ин рӯ, тағйироти андаке дар оҳанги шеър дида мешавад.

Тарҷумаи мазкурро бо дарназардошти комилияти қофия, вазн, маъно, ҳамчунин оҳанги ҳофизонааш метавон тарҷумаи хуб шуморид, аммо ҳолӣ аз норасоӣҳо нест [робита байни мисраъҳои байти панҷум устувор нест; инчунин қофиябандии мисраъҳои дуҷуми байтҳои панҷум ва шашум комил нест].

Дар ғазали мазкур радифи “хуш набошад” ҳашт маротиба такрор шудааст, дар тарҷума бошад, ба ҷои ин радиф шакли дигари феъл истифода мегардад. Калимаҳои ҳамқофияи дар нусхаи аслий ва дар тарҷума истифодашуда чунин аст:

1] ёр	бенигор
2] баҳор	баҳор
3] лолаузор	гулизор
4] ҳазор	эътибор
5] ёр	ёр
6] нигор	бор
7] канор	бор
8] нисор	нисор

Ҳофиз дар интиҳоби қофияи ғазалҳо эътибори ҷиддӣ медиҳад ва калимаҳои равону хушсадоеро интиҳоб мекунад, ки ба рӯҳият ва кайфияти шеърхон таъсирбахш бошад. Ҳоло ба кори мутарҷимони ўзбекӣ таваҷҷуҳ менамоем, дар тарҷумаи қофияи ашъори Ҳофиз чи маҳорат нишон додаанд. Ҷоиизи таъкид аст, ки дар мавридҳои зиёд онҳо аз уҳдаи ин вазифа

хеле моҳирона баромадаанд. Қофияҳоро низ вобаста ба мазмуни мисраъҳо хуб интиҳоб кардаанд. Масалан, ба тарҷумаи ғазали “Ало ё айюҳассоқӣ адир қаъсан ва новилҳо” назар меандозем:

*Ало ё айюҳассоқӣ адир қаъсан ва новилҳо,
Ки ишқ осон намуд аввал, вале афтод мушкилҳо.
Ба май саҷҷода рангин кун, агар пири муғон гӯяд,
Ки солиқ беҳабар набвад зи роҳу расми манзилҳо.
Шаби торику бими мавҷу гирдобе чунин ҳоил,
Кучо донанд ҳоли мо сабукборони соҳилҳо [10, с. 42].*

Ба сифати қофияи ғазал калимаҳои интиҳоб гардидааст, ки маънои байтҳоро пурқувват мегардонад. Калимаҳои ҳамқофияи “новилҳо-мушкилҳо-манзилҳо-соҳилҳо...” хеле бамаврид омадааст.

Тарҷумони ўзбекии ин ғазал Хуршид барои дар шакли ўзбекиаш низ нигоҳ доштани ҳамин қофияҳо кӯшиш мекунад:

*Аё соқӣ, суниб жоминг, қил эҳсон яшинасин диллар,
Кўрунди аввал ишқ осону сўнгра тушти мушкиллар.
Ботир сажжодани майга агар пири муғон айтса,
Йўловчига эрур маълум йўл аҳволи ва манзиллар.
Қоронғидир кеча, кўрқинчи мавҷи, даҳшатлидир гирдоб,
На билгай ҳолимизни четда турган юки енгилар [12, с. 6].*

Дар тарҷума байтҳои болоӣ нимаи қофияҳои аслии ниғаҳ дошта шудааст. Ба шарофати қаробати луғавии забонҳо калимаҳои “мушкиллар, манзиллар” дар тарҷумаи ўзбекӣ низ ба маъно ва шакли худааш омадааст.

Аз назар гузаронидани тарҷумаҳои ўзбекии ғазалҳои Ҳофиз ҳаминро нишон медиҳад, ки мутарҷимон дар овардани қофия аз якчанд роҳ рафтаанд:

1. Қофияҳои эҷоднамудани Ҳофизро дар тарҷумаи ўзбекиаш айнан нигоҳ доштан;
2. Қофияҳои ашъори Ҳофизро ба забони ўзбекӣ тарҷума кардан;
3. Ба ҷойи калимаҳои ҳамқофияи тоҷикӣ калимаҳои дигари аз ҷиҳати мазмун мувофиқро истифода намудан.

Дар ғазалнависи классикӣ мавқеи радиф низ хеле муҳим буда, ин унсури шеърӣ оҳангу мусиқият ва дилпазирии ғазалро таъмин менамояд. Дар тарҷумаи ғазалҳои Ҳофиз мутарҷимон бештар бо роҳи тарҷума кардани калимаи радиф мераванд ва ҳамин роҳро бештар меҳисобанд.

Кӯшишҳои мутарҷимонро дар ин ҷода назар меафканем, Ҳофиз:

*Рӯзи васли дӯстдорон ёд бод,
Ёд бод он рӯзгорон ёд бод! [10, с. 118]*

Шоир ва тарҷумон Хуршед радифи “ёд бод” –ро оҳанги ўзбекӣ медиҳад ва ин тарҷума воқеан, дар ўзбекӣ ҳамон маънои асло дода тавонистааст:

*Дӯстлар базми висолин эсда тут,
Эсда тут, дӯстлар жамолин эсда тут! [12, с. 45]*

Ёки байти дигари Ҳофиз чунин тарҷума мегардад:

*Салоҳи кор кучову мани хароб кучо,
Бубин тафовути раҳ аз кучост, то ба кучо [10, с. 50]?*

Тарҷумааш:

*Қаёнда ўнгламоқ ишнӣ ва мен хароб қаён,
Бу йўл қаёнда-ю мен қайдаман, жавоб қаён? [12, с. 63]*

Маълум мешавад, ки тарҷумаи ўзбекии радифҳои Ҳофиз дар пурқувват намудани таъкид ва мазмун басо мувофиқ афтодааст.

Умуман, дар адабиёти муосири ўзбек мутарҷимон ва шоирони зиёд ба шеърӣ Ҳофиз мутаваҷҷеҳ шуданд ва ба қадри зарфият ва истеъдоди худ аз ашъори ин шоири маҳбуб

тарҷумаҳо карданд. Чанд мисоли баррасигардида нишон медиҳад, ки турҷумонҳо дар кори худ хеле сайъ намуданд, то ки матлабҳои аслии Ҳофизро дар забони модарии худ инъикос намоянд. Илова бар ин, бояд қайд намуд, ки воқеан ҳам вазн ва ҳам мазмуни шеърро дар тарҷума нигоҳ доштан кори мушкул аст. Бо вучуди ин тарҷумонҳои ўзбекии ғазалиёти Ҳофиз дар ин кор маҳорати худро нишон дода, намунаҳои беҳтарини шеъри Ҳофизро ба хонандаи ўзбек пешниҳод намуданд. Албатта, дар ҳаҷми як мақола имкони баррасии ҳамаи он тарҷумаҳо набуд, мо қадри имкон танҳо ба кори 4-5 мутарҷим таваҷҷуҳ ва истифода намудем, ки аз онҳо кори Чустӣ, Хуршед, Азим Суюн, Мақсуд Шайхзодаро метавон ҳамчун беҳтарин тарҷумаҳо муаррифӣ кард. Дар даврони истиқлол боз чанд намунаи тарҷумаҳои шеъри Ҳофиз ба вучуд омадааст, ки оянда ниёз ба таҳлилу баррасии муҳаққиқон доранд.

АДАБИЁТ:

1. Комилов Н. Бу қадимий санъат...- Тошкент: Адабиёт ва санъат, 1988. – 187 б.
2. Қаюмова Ф. Назаре ба тарҷумаҳои туркӣ-ўзбекии осори адибони форсу тоҷик. - Маҷмӯаи «Сунъи беҳин» бахшида ба 60-солагии Савринисо Ғанизода. Хуҷанд: Ношир, 2017.-с.455-463
3. Абдуқодиров А. Амир Алишер Навоӣ ва тоҷик мумтоз шоирлари. – Хуҷанд: Хуросон, 2007. -83 с.
4. Азимов М. Ҳофиз Шерозӣ ва ўзбек адабиёти. – Тошкент: Минҳоч, 2004. – 215 с.
5. Саломов Ғ. Таржима назарияси асослари Тошкент-Ўқитувчи, 1983. -232 б.
6. Холмӯминов Ҷ. Ҳазратқулов Ҷ. Форсий адабиётнинг ҷаҳон адабиётидаги ўрни. – Тошкент: Янги нашр, 2012. – 285 б.
7. Худойдодов А. Месте газелей Хафиза в истории таджикско-узбекских литературных связей [XIV-XIX вв.] Автореферат. – душанбе, 1991. – 24 с.
8. Худойдодов А. Таърихи ҷустуҷӯ, дарёфт ва таъбу наشري девони Ҳофизи Хоразмӣ ва баҳрабардориҳои ӯ аз Ҳофизи Шерозӣ//Маводи конференсияи байналмилалӣ илмӣ-назариявӣ: Аз таърихи пайвандҳои илмӣ ва адабии халқҳои тоҷику ўзбек/. - Душанбе: ДДОТ, 2023. –с.5- [19-24]
9. Хоразмӣ, Ҳофиз. Девон/ Нашрга тайёрловчилар Ҳ. Сулаймонов, Ф. Сулаймонова. – Тошкент: Фан, 1981. – 303 бет.
10. Шерозӣ, Ҳофиз. Куллийёт. - Душанбе: Адиб, 2015. – 480 с.
11. Шерозӣ, Ҳофиз. - Ғазаллар [Ш. Шомӯҳаммедов таржимаси] – Тошкент: Фан, 1965. - 68 бет.
12. Шерозӣ, Ҳофиз. Девон [Хуршид таржимаси]. – Тошкент: Ўқитувчи, 1958. – 195 б.
13. <https://ziyouz.uz/jahon-sheriyati/fors-tojik-sheriyati/hofiz-sheroziy/>